

Forsætisráðuneytið
Lækjargötu 4
Reykjavík

Reykjavík, 18. febrúar 2019
Tilvísun þÍ: 2018070682/5.0

Efni: Umsögn vegna frumvarps til laga um kynrænt sjálfræði

Pjóðskrá Íslands vísar til tilkynningar á samráðsgátt stjórnvalda, dags. 8. febrúar sl. þar sem óskað er umsagna um drög að frumvarpi til laga um kynrænt sjálfræði. Hér á eftir fara athugasemdir stofnunarinnar við framangreind frumvarpsdrög.

Með frumvarpsdrögnum verður ákvæði 14. gr. laga um mannanöfn nr. 45/1996, um kennin afsnbreytingar barna, breytt á þann hátt að ákvæðið eigi við börn yngri en 15 ára. Í 16. gr. mannanafnalaga er kveðið á um kennin afsnbreytingar einstaklinga eldri en 18 ára og er ekki gert ráð fyrir að breyting verði á því ákvæði. Virðist því verða tómarum í lögnum varðandi kennin afsnbreytingar barna á aldrinum 15-18 ára, þ.e. hvorki 14. gr. né 16. gr. laga um mannanöfn á við um þennan aldurshóp með áætluðum breytingum.

Í 7. gr. frumvarpsins er kveðið á um takmörkun á heimild til að breyta skráningu kyns. Þar kemur fram að breyting á skráningu kyns samkvæmt lögnum og samhliða nafnbreyting skuli einungis heimiluð einu sinni nema sérstaklega standi á. Er ákvæðið samhljóma ákvæðum mannanafnalaga um nafnbreytingar. Pjóðskrá Íslands er fylgjandi þeirri breytingu að einstaklingum sé almennt einungis heimilt að breyta skráningu kyns síns í þjóðskrá einu sinni, nema sérstaklega standi á. Telur Pjóðskrá Íslands hins vegar mikilvægt að fram komi að slíka beiðni verði að rökstyðja svo stofnunin geti byggt ákvörðun um að heimila breytingu á kyni, í annað sinn, einhverjum ástæðum, líkt og orðalag ákvæðisins kveður á um.

Strax eftir fæðingu barns er það skráð í þjóðskrá og samhliða eru foreldratengsl barnsins skráð. Pjóðskrá Íslands gefur út fæðingarvottorð barna sem byggja á þessum upplýsingum. Er því mikilvægt að skýrt liggi fyrir í lögum hvernig skráningu móðernis og faðernis barna skal hagað í þeim tilfellum þegar foreldri eða foreldrar barns hafa breytt um kyn í þjóðskrá annað hvort fyrir fæðingu barns sem og eftir að barn er fætt. Í íslenskum rétti er það meginregla að kona sem fæðir barn telst móðir þess, mater est regla, og að eiginmaður konu sem fæðir barn telst faðir þess, pater est regla. Mikilvægt er að skýrt sé kveðið á um hvernig framkvæma skuli skráningu foreldra barna þar sem breyting á kyni hefur átt sér stað, annað hvort fyrir fæðingu þess eða ef breyting verður á kyni foreldra/foreldris eftir fæðingu.

Pjóðskrá Íslands bendir einnig á að skilgreining á móðerni og faðerni barna getur skipt máli þegar staðgöngumæðrunarmál koma upp hjá stofnuninni.

Í 5. gr. frumvarpsins kemur fram að barn yngra en 15 ára geti með fulltingi forsjáraðila sinna fengið breytt opinberri skráningu kyns síns. Þjóðskrá Íslands telur heppilegra að nota orðið samþykki svo ekki fari á milli mála að samþykki forráðamanna sé skilyrði ef forsjáraðilar eiga með skriflegum hætti að samþykkja að kyni barnsins verði breytt í þjóðskrá.

Í 3. mgr. 4. gr. er fjallað um rétt einstaklings til að fá útgefin persónuskilríki sem samrýmast breytingunni. Þjóðskrá Íslands bendir á að útgáfa vegabréfa og nafnskírteina er í þessum tilfellum gjaldskyld samkvæmt ákvæðum laga um aukatekjur ríkissjóðs. Þannig á einstaklingurinn rétt á að fá útgefin ný persónuskilríki en þarf þó að greiða fyrir útgáfu þeirra í samræmi við gildandi lög og reglur.

Vakin er athygli á að frumvarpið tekur ekki á því hvernig fari með gjaldtöku fyrir breytingu á kyni og nafni barna á aldrinum 15-18 ára. Geta börn á þessum aldri breytt kyni og nafni af sjálfsdáðum án þess að samþykki forsjáraðili liggi fyrir. Hins vegar eru börn ekki fjárráða á þessum aldri.

Í frumvarpsdrögunum er gert ráð fyrir að börn eldri en 15 ára geti sjálf staðið að breytingu á kyni og þannig ekki gert ráð fyrir að sjálfræði sem forsendu. Ekki er hins vegar tekið á því hvort sjálfræðissiptir einstaklingar geti, án atbeina lögráðamanns, óskað sjálfir eftir breytingu á kyni og nafni í þjóðskrá. Er nauðsynlegt að tekin sé afstaða til slíkra tilfella í frumvarpinu.

Í frumvarpinu er kveðið á um viðurkenningu erlendrar kynskráningar. Telur Þjóðskrá Íslands eðlilegt að í reglugerð yrði fjallað um hvaða kröfur stofnunin má gera til slíkra gagna, þ.e. þýðingar, frumrit og staðfestingu gagnanna. Þetta væri í samræmi við þær kröfur sem munu koma fram í reglugerðum er varða skráningu barna í þjóðskrá sem byggja á erlendum gögnum, og væntanlega öðrum skráningum sem óskað er eftir í þjóðskrá með nýjum lögum um skráningu einstaklinga. Þjóðskrá Íslands telur mikilvægt að sömu kröfur séu gerðar til forms allra erlendra gagna sem óskað er skráningar á í þjóðskrá.

Í ákvæði til bráðabirgða er kveðið á um að ráðherra skuli skipa starfshóp til að fjalla um og gera tillögur um breytingar á öðrum lögum sem nauðsynlegar eru til að tryggja réttindi trans og intersex einstaklinga. Þjóðskrá Íslands óskar eftir að taka þátt í starfshópnum sem lagt er til að verði stofnaður enda hefur stofnunin það hlutverk að skrá kyn og foreldratengsl barna og einstaklinga auk þess sem stofnunin sér um útgáfu vottorða og miðlun upplýsinga um einstaklinga. Er því mikilvægt að stofnunin geti tekið þátt í starfi sem getur haft viðamikil áhrif á starfsemi stofnunarinnar og framkvæmd lögmaðra verkefna hennar.

Að lokum bendir Þjóðskrá Íslands á að frestur samkvæmt 17. gr. frumvarpsins, þar sem kveðið er á um að sex mánaða aðlögunartíma frá gildistöku laganna til að aðlagu framkvæmd verkefna stofnunarinnar að breytingum er allt of knappur. Reikna má með að þær breytingar sem frumvarpið kveður á um gætu tekið að lágmarki 2 ár. Ekki er gert ráð fyrir fjármagni til þróunar þjóðskrár á þessu fjárlagaári og því ljóst að

koma þarf til sérstakra fjárfamlaga til að hægt væri að fara í nauðsynlegar aðgerðir vegna breytinga á kerfum.

Að lokum bendir Þjóðskrá Íslands á að það eru ekki einungis kerfi stofnunarinnar sem þarf að breyta verði frumvarpið að lögum heldur kerfi allra aðila, bæði opinberra og einkaaðila, sem notast við þjóðskrá. Liggur því ljóst fyrir að frumvarpið felur jafnframt í sér kostnað fyrir einkaaðila við að uppfæra og breyta kerfum sínum.

F.h. Þjóðskrár Íslands

Inga Helga Sveinsdóttir
Inga Helga Sveinsdóttir
Lögfræðingur

Björg Finnbogadóttir
Björg Finnbogadóttir
Lögfræðingur